

Socialförsäkringsutskottets betänkande

1982/83: 18

om anslag till folkpensioner m. m. (prop. 1982/83:100)

Utskottet behandlar i detta betänkande de i proposition 1982/83:100, bilaga 7 (socialdepartementet) under litt. D. Försäkring vid sjukdom, handikapp och ålderdom upptagna anslagen D 2. Folkpensioner, D 3. Bidrag till kommunala bostadstillägg till folkpension och D 4. Ersättning till postverket för pensionsutbetalningar, jämte motioner.

1. Folkpensioner. Regeringen har under punkt D 2 (s. 56–58) föreslagit riksdagen att

till *Folkpensioner* för budgetåret 1983/84 anvisa ett förslagsanslag av 40 840 000 000 kr.

Motionerna

I motion 1982/83:198 av Bengt Kindbom m. fl. (c) hemställs att riksdagen begär att regeringen snarast framlägger förslag till ändring av lagen om pensionstillskott innebärande att vid beviljande av pensionstillskott till ålderspensionen skall bortses från makes undantagande från ATP.

I motion 1982/83:292 av Rune Gustavsson m. fl. (c) hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär att förslag skyndsamt läggs fram, innebärande en rätt till pensionstillskott för den som begärt undantagande från ATP,

2. att riksdagen begär att regeringen snarast framlägger förslag till ändring av lagen om pensionstillskott innebärande att vid beviljande av pensionstillskott till ålderspension skall bortses från makes undantagande från ATP.

I motion 1982/83:448 av Bengt Lindqvist (s) hemställs att riksdagen beslutar att handikappersättningen skall kvarstå när handikappade vistas utomlands som biståndsarbetare.

I motion 1982/83:451 av Margareta Persson (s) hemställs att riksdagen hos regeringen hemställer om en översyn av åldersgränsen för barntillägg till ålders- och förtidspension.

I motion 1982/83:569 av Margareta Persson (s) hemställs att riksdagen begär att regeringen gör en översyn av reglerna för vårdbidrag till föräldrar med handikappade barn i syfte att utöka personkretsen genom att en fjärdedels vårdbidrag införs.

I motion 1982/83:1261 av Nils Carlshamre m. fl. (m) hemställs

1. att riksdagen beslutar att folkpensionärer som på grund av undantagande från ATP endast uppbär folkpensionens grundbelopp fr. o. m. den 1 juli 1983 skall ha rätt till pensionstillskott i enlighet med vad i motionen anförts.

2. att riksdagen beslutar att för finansieringen av den sålunda vidgade rätten till pensionstillskott för budgetåret 1983/84 under anslaget D 2. Folkpensioner föreslå ett med 100 000 000 kr. till 40 940 000 000 kr. höjt belopp.

I motion 1982/83:1263 av Ingemar Eliasson (fp) och Karin Ahrlund (fp) hemställs att riksdagen beslutar att reglerna om inverkan av undantagande från ATP på pensionstillskott till änka avskaffas i enlighet med pensionskommitténs förslag.

I motion 1982/83:1268 av Doris Håvik (s) och Ingegerd Elm (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att 7 kap. 1 § lagen om allmän försäkring bör bli föremål för översyn.

I motion 1982/83:1280 av Mona Saint Cyr (m) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag till samordning av åldersgränsen för barntillägg med övriga åldersgränser för försäkringsförmåner m. m. avscende barn.

I motion 1982/83:1603 av Margit Sandéhn (s) och Maj-Lis Landberg (s) föreslås i yrkande 1 att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande handikappersättning för att de psoriasisssjukas kostnader i samband med sjukdomen minskas.

I motion 1982/83:1649 (motivering i 1647) av Ola Ullsten m. fl. (fp) hemställs, såvitt nu är i fråga, att regeringen redovisar regelförändringar i fråga om beräkning av basbeloppet, enligt vad som anförts i motionen. (Motion 1982/83:1649 i övrigt behandlas i betänkande SfU 1982/83:17.)

I motion 1982/83:2142 (motivering i 2140) av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) hemställs i yrkande 2 att riksdagen beslutar att de beräkningsgrunder för basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring som tillämpades vid fastställande av basbeloppet för 1982 även skall tillämpas vid fastställande av basbeloppet för 1984 och följande år.

Utskottet

Beräkningsgrunder för fastställande av basbeloppet

Genom beslut av riksdagen i december 1982 återinfördes fr. o. m. den 1 januari 1983 den beräkningsmetod för basbeloppet som gällde före den 1 januari 1981, dvs. basbeloppet beräknas med utgångspunkt i förändringar i konsumentprisindex (prop. 1982/83:55, SfU 1982/83:13 och rskr 101). Denna återgång till tidigare beräkningsgrunder slår igenom första gången vid

bestämmandet av basbeloppet för år 1984, eftersom basbeloppet fastställs årsvis sedan den 1 januari 1982. Mot bakgrund härav anfördes i nämnda proposition att riksdagens ställningstagande endast skulle innebära ett ställningstagande i principfrågan och att ett lagförslag skulle föreläggas riksdagen först senare.

De bestämmelser för beräkning av basbeloppet som gällde för åren 1981 och 1982 innebar att basbeloppet beräknades med utgångspunkt i nettopris-index. Således skulle förändringarna i det allmänna prisläget beräknas med bortseende från indirekta skatter, tullar och avgifter medan tillägg skulle göras för subventioner och dessutom skulle bortses från förändringar i energipriser.

I motion 1649 av Ola Ullsten m. fl. begärs som en besparingsåtgärd att de beräkningsgrunder för basbeloppet som gällde för 1982 skall återinföras fr. o. m. den 1 januari 1984.

Även motionärerna i motion 2142 av Thorbjörn Fälldin m. fl. vill ha en återgång till de beräkningsgrunder för basbeloppet som tillämpades för år 1982. De begär i yrkande 2 ett beslut av riksdagen om att nämnda beräkningsgrunder skall tillämpas vid fastställande av basbeloppet för år 1984 och följande år. I motionen framhålls att en sådan åtgärd skulle vara en besparing som dessutom skulle ha en klar fördelningspolitisk profil.

När riksdagen i fjol höstas beslutade om en återgång till de beräkningsgrunder för basbeloppet som gällde före den 1 januari 1981 (se SfU 1982/83:13) framhöll utskottet bl. a. att de år 1980 beräknade årliga besparingarna till följd av ändrade bestämmelser för beräkning av basbeloppet i det närmaste hade uteblivit och dessutom hade föranlett ökade utgiftspåtaganden i kompensationssyfte. Utskottet fann mot denna bakgrund att det snarare var en långsiktig urholkning av pensionssystemet som eftersträvats än kortsiktiga besparingar. Utskottet underströk också att de år 1980 ändrade beräkningsgrunderna skapat oro och osäkerhet om det framtida pensionsskyddet och att det således var angeläget att återskapa tilltron till ATP-systemet. Mot denna bakgrund tillstyrkte utskottet propositionens förslag. Riksdagen följde utskottet.

Utskottet anser att riksdagen bör vidhålla sin ovan redovisade uppfattning i frågan och avstyrker följaktligen bifall till motionerna 1649 i denna del och 2142 yrkande 2.

Pensionstillskott vid undantagande från ATP m. m.

Pensionärer utan ATP eller med låg ATP har utöver grundpension rätt till pensionstillskott. Pensionstillskott utgår f. n. med 47 % av basbeloppet för ålderspensionär och med 92 % av basbeloppet för folkpensionär med hel förtidspension.

Försäkrad hade före den 1 januari 1982 möjlighet att anmäla undantagande från ATP såvitt avsåg inkomst av annat förvärvsarbete än anställning. Ett

sådant undantagande kan medföra att pensionstillskotten helt eller delvis reduceras, eftersom vid bedömning av rätten till pensionstillskott hänsyn skall tas till den ATP som skulle ha utgått om undantagande inte hade skett.

Vid bedömningen av änkas rätt till pensionstillskott beaktas inte bara faktiskt utgående änkepension från ATP utan även sådan änkepension som skulle ha utgått om den avlidne maken inte hade omfattats av undantagande från ATP. Denna inverkan av änkepension tar sikte inte enbart på pensionstillskott till änkepension. Också för pensionstillskott till ålders- eller förtidspension som uppbärs av änkan har sådan beräknad tilläggspension i form av änkepension betydelse. Detta medför att, när änkan uppnår den allmänna pensionsåldern och änkepension från folkpensioneringen avlöses av ålderspension från folkpensioneringen, hennes rätt till pensionstillskott alltså kommer att påverkas av den änkepension som skulle ha kunnat utgå om den avlidne maken inte hade omfattats av ett undantagande. Ytterligare en konsekvens av regelsystemet är följande. Så länge båda makarna är i livet beviljas vardera av dem ålderspension från folkpensioneringen. Till kvinnan utges fullt pensionstillskott medan mannen på grund av att han varit undantagen från ATP inte får något sådant. När mannen avlider har kvinnan förlorat det pensionstillskott som tidigare har utgetts till hennes ålderspension. Detta har då nämligen avräknats mot den änkepension från ATP som skulle ha utbetalats om undantagande inte hade gällt för den avlidne mannen.

I en rad motioner tas upp frågor om rätten till pensionstillskott vid undantagande från ATP. Motionärerna begär i huvudsak förslag i två hänseenden. Dels begärs en mera generell rätt till pensionstillskott vid undantagande, dels begärs en lösning i frågan om änkas rätt till pensionstillskott vid makes undantagande. Båda de nämnda frågeställningarna tas upp i motion 292 av Rune Gustavsson m. fl. Motionärerna begär i yrkande 1 ett förslag skyndsamt som innebär en rätt till pensionstillskott för den som begärt undantagande från ATP. I motionen framhålls att då pensionstillskottet infördes 1969 gjordes det beroende av anslutningen till ATP-systemet, vilket medfört att många av dem som begärt undantagande från ATP gått miste om hela den standardförbättring som skett av folkpensionen. Motionärerna pekar vidare på att den som haft undantagande från ATP under många år fått betala högre folkpensionsavgift än den som anslutit sig till ATP-systemet. Anledningen härtill var att avgifterna till ATP var avdragsgilla vid taxeringen, och därmed blev såväl den taxerade inkomsten som folkpensionsavgiften lägre för ATP-anslutna än för dem som begärt undantagande från ATP. Enligt motionärernas mening är det således uppenbart att företagare, som haft undantagande från ATP under sina aktiva år betalat såväl större avgifter till folkpensioneringen som högre skatter än de som varit anslutna till ATP-systemet. Mot bakgrund härav är, anför motionärerna, nuvarande bestämmelser om rätt till pensionstillskott för dem

som haft undantagande från ATP så uppenbart orättvisa att de snarast möjligt måste undanröjas. Motionärerna pekar också på en annan enligt deras mening uppenbar orättvisa, nämligen att änkas rätt till pensionstillskott är beroende av om den avlidne maken haft undantagande från ATP. I denna fråga hänvisar motionärerna till att en enig pensionskommitté i sitt betänkande (SOU 1981:61) Familjepension föreslagit att rätt till pensionstillskott skall tillkomma änka oberoende av makes undantagande från ATP, och motionärerna begär i yrkande 2 ett lagförslag snarast i enlighet härmed.

Även i motion 1261 av Nils Carlshamre m. fl. begärs rätt till pensionstillskott för de folkpensionärer som på grund av undantagande från ATP endast uppbär folkpensionens grundbelopp. Undantagande bör enligt motionärerna göras endast för dem som den 1 juli 1982 hade ett gällande undantagande från ATP. Motionärerna begär beslut av riksdagen om lagändring fr. o. m. den 1 juli 1983. För att finansiera de kostnader som följer av förslaget föreslås i motionen ett i förhållande till regeringens förslag med 100 000 000 kr. förhöjt anslag till Folkpensioner.

Motionärerna i motion 198 av Bengt Kindbom m. fl. begär att regeringen snarast framlägger förslag till ändring av lagen om pensionstillskott som innebär att vid beviljande av pensionstillskott till ålderspension för änka skall bortses från makes undantagande från ATP. I motion 1263 av Ingemar Eliasson och Karin Ahrlund begärs med hänvisning till pensionskommitténs betänkande att riksdagen beslutar att reglerna om inverkan av undantagande från ATP på pensionstillskott till änka avskaffas i enlighet med kommitténs förslag.

Utskottet har under en följd av år behandlat yrkanden om rätt till pensionstillskott vid undantagande (senast SfU 1981/82:10). I fråga om ett generellt slopande av nuvarande inskränkningar i denna rätt har utskottet hänvisat till att pensionskommittén i betänkande (SOU 1977:46) Pensionsfrågor övervägt denna fråga i samband med att kommittén framlagt förslag om att möjligheten att anmäla undantagande från ATP skulle slopas. Pensionskommittén har i fråga om en generell rätt till pensionstillskott vid undantagande framhållit bl. a. följande.

Bakgrunden till bestämmelserna om att ett undantagande från ATP påverkar dels rätten till pensionstillskott, dels anslutningen till arbetsskadeförsäkringen är att man har velat undvika att förmåner utgår som inte skulle ha utgått om vederbörande hade varit med i ATP. I annat fall skulle nämligen såväl pensionstillskott som livränta från arbetsskadeförsäkringen så att säga kostnadsfritt fylla ut den del som försäkrade, som har varit anslutna till ATP, i stället får i form av ATP. För dem som är i aktiv ålder vill kommittén peka på de upprepade möjligheter som berörda kategorier har fått och i princip alltid har haft att få träda in i systemet igen. I vissa fall kommer härvidlag pensionstillskottens storlek att påverkas av ett tidigare undantagande men man bör enligt kommitténs uppfattning hålla i minnet att försäkrade som har anmält undantagande själva en gång har valt att disponera sina inkomster på

nämnda sätt. I stället för avgifter till ATP-försäkringen kan ett motsvarande belopp ha använts i t. ex. en rörelse eller för att finansiera en privat pensionsförsäkring. Att det senare visar sig att ett undantagande från ATP får vissa konsekvenser för den försäkrade har kanske mera berott på svårigheter att nå ut med information än på brister i försäkringssystemet.

Kommitténs bedömning var således att nuvarande bestämmelser såvitt gäller rätt till pensionstillskott bör gälla även i fortsättningen och utskottet har, i sitt av riksdagen godkända betänkande SfU 1981/82:10, anslutit sig till denna bedömning.

Förslaget om slopande av möjligheten att anmäla undantagande från ATP har genomförts fr. o. m. den 1 januari 1982 (prop. 1980/81:178, SfU 1980/81:28, rskr 406). I likhet med pensionskommittén avstod regeringen i nämnda proposition från att lägga fram förslag om rätt till pensionstillskott vid undantagande. Utskottet anser att riksdagen bör vidhålla sin tidigare ståndpunkt i frågan och avstyrker således bifall till motionerna 292 yrkande 1 och 1261.

Vad härefter gäller bestämmelserna om änkas rätt till pensionstillskott när maken varit undantagen från ATP har utskottet vid tidigare behandling av motionsyrkanden härom i sitt ovannämnda betänkande hänvisat till att pensionskommittén i sitt slutbetänkande (SOU 1981:61) Familjepension funnit att gällande bestämmelser härför i vissa fall kan ge upphov till effekter som framstår såsom mindre tillfredsställande. Kommittén har därför föreslagit att rätt till pensionstillskott skall tillkomma änka oberoende av makes undantag såväl när hon uppbär ålders- och förtidspension som änkepension. Utskottet förutsatte vid den nämnda behandlingen att regeringen snarast skulle vidta åtgärder för att frågan om pensionstillskott till änkor skulle få en lösning.

Pensionskommitténs slutbetänkande har remissbehandlats och övervägs f. n. inom regeringskansliet. I budgetpropositionen har förutskickats att avsikten är att en proposition på grundval av betänkandet skall framläggas till riksdagen under år 1983. Utskottet förutsätter att regeringen därvid lägger fram förslag som innebär att frågan om pensionstillskott till änkor får en lösning. Med det anförda får motionerna 198, 292 yrkande 2 och 1263 anses vara tillgodosedda.

Barntillägg

Barntillägg utgår enligt 9 kap. 1 § lagen om allmän försäkring (AFL) för varje barn under 16 år till försäkrad förälder som uppbär ålders- eller förtidspension från folkpensioneringen.

Två motioner tar upp frågan om åldersgränsen för barntillägg. I motion 451 av Margareta Persson framhålls att olika åldersgränser gäller inom olika bidragssystem. Så t. ex. utgår barnpension från folkpensionssystemet till dess barnet fyller 18 år och barnpension från ATP-systemet till dess barnet

fyller 19 år medan barntillägg utgår till dess barnet fyller 16 år. Enligt motionären verkar systemet med olika åldersgränser ologiskt, och det slår också orättvist. Motionären begär därför en översyn av åldersgränsen för barntillägg. Även motionären i motion 1280 av Mona Saint Cyr pekar på denna differentiering av åldersgränserna inom olika bidragssystem, och hon begär förslag till samordning av barntilläggets åldersgräns med åldersgränser inom övriga bidragsformer.

Pensionskommittén har i sitt förenämnda slutbetänkande SOU 1981:61 behandlat frågan om åldersgränsen för rätt till barntillägg. Kommittén har därvid framhållit att 16-årsgränsen för barntillägg från början överensstämde med den åldersgräns som gällde för bl. a. barnpension från folkpensioneringen, underhållsbidrag enligt föräldrabalken och bidragsförskott. I fråga om dessa andra förmåner har åldersgränsen nu höjts till 18 år, och motivet härför har främst varit att bidra till de ökade kostnader som följer av att allt fler barn fortsätter att studera även sedan de uppnått 16 års ålder. Mot denna bakgrund har pensionskommittén föreslagit att även åldersgränsen för rätt till barntillägg bör höjas till 18 år.

Pensionskommitténs betänkande är som tidigare nämnts föremål för beredning inom regeringskansliet, och avsikten är att regeringen i år skall framlägga en proposition i ämnet till riksdagen. Utskottet anser att det finns skäl avvakta denna proposition innan riksdagen vidtar någon åtgärd med anledning av motionerna 451 och 1280.

Handikappersättning

Handikappersättning kan f. n. utgå med 63, 48 eller 32 % av basbeloppet per år alltefter omständigheterna i det enskilda fallet. Ersättningen tillkommer försäkrad som fyllt 16 år och som, innan han fyllt 65 år, för avsevärd tid fått sin funktionsförmåga nedsatt i sådan omfattning att han antingen i sin dagliga livsföring behöver mera tidskrävande hjälp av annan eller – för att kunna förvärvsarbета – behöver hjälp av annan eller eljest till följd av handikappet får vidkännas betydande merutgifter.

Motion 1603 av Margit Sandéhn och Maj-Lis Landberg tar upp frågan om handikappersättning till psoriasisjuka. Motionärerna pekar på att psoriasis kan medföra höga kostnader för den sjuke såsom exempelvis för resor till och från behandlingsanläggningarna och för inköp av egen ljusanläggning. Vidare påverkas sänglinne och kläder av de preparat som den sjuke måste använda och slits därför onormalt genom täta tvättningar. Enligt motionärerna bör handikappersättning utgå till kroniskt psoriasisjuka dels som kompensation för väsentligt höjda levnadskostnader, dels för höga vårdkostnader. Motionärerna begär i yrkande 1 ett uttalande från riksdagen i enlighet med det anförda.

Riksförsäkringsverket har haft i uppdrag att utreda frågan om skäliga merutgifter inom ramen för handikappersättningen. Resultatet av nämnda

utredningsuppdrag har redovisats i betänkandet (Ds S 1981:16) Merutgifter m. m. inom handikappersättningen. Beträffande rätt till handikappersättning för psoriasissjuka har verket efter genomgång av rättspraxis funnit att endast individuella bedömningar kan komma i fråga härvidlag.

Mot bakgrund av det ovan anförda anser sig utskottet inte böra göra något generellt uttalande om rätt till handikappersättning för psoriasissjuka, och utskottet avstyrker således bifall till motion 1603 yrkande 1.

I motion 448 av Bengt Lindqvist begärs att riksdagen beslutar att handikappersättningen skall utgå även när den handikappade vistas utomlands som biståndsarbetare. Motionären framhåller att Synskadades riksförbund sedan många år bedriver ett omfattande internationellt biståndsarbete och att förbundet ansett det vara en lämplig form av bistånd att skicka ut synskadade som biståndsarbetare. Det har emellertid visat sig att handikappade biståndsarbetare går miste om sin handikappersättning vid utlandsvistelse. Enligt motionärens mening blir merkostnaderna för den handikappade knappast mindre vid utlandsvistelse utan snarare tvärtom. För att göra det möjligt för handikappade att på lika villkor som andra göra en biståndsinsats är det, anför motionären, ett rimligt rättvisekrav att handikappersättning skall utgå även vid sådana uppdrag.

Utskottet vill inledningsvis ge en kort redogörelse för bakgrunden till gällande socialförsäkringsregler för bl. a. biståndsarbetare. Förutsättningen för att en försäkrad som lämnar Sverige skall omfattas av lagen om allmän försäkring och således vara berättigad till olika förmåner är fr. o. m. den 1 juli 1982 att utlandsvistelsen är avsedd att vara längst ett år. Före nämnda datum bestod anknytningen till det svenska socialförsäkringssystemet i praktiken under det första året efter avresan från Sverige även om utlandsvistelsen redan från början var avsedd att vara längre tid än ett år. Denna precisering av bosättningsbegreppet beslutades av riksdagen under våren 1982 (SfU 1981/82:16, rskr 435) i enlighet med förslag i proposition 1981/82:199. Propositionen hade föranletts av bl. a. en inom socialdepartementet upprättad promemoria (Ds S 1981:14) Socialförsäkring för vissa utlandsanställda m. m. I departementspromemorian föreslogs att arbetstagarer som sänds ut av sin arbetsgivare för arbete utomlands skulle ges särskild status i fråga om förmåner av socialförsäkringsnatur utan anknytning till annars tillämpade regler om bosättning. I propositionen lades emellertid inte fram något förslag om särregler för utsänd arbetskraft. I en socialdemokratisk motion begärdes dock ett lagförslag i enlighet med promemorians förslag, och utskottets socialdemokratiska ledamöter reserverade sig till förmån för motionen. Med hänsyn till det anförda anser utskottet att frågan om handikappersättning till biståndsarbetare inte kan lösas separat utan måste prövas i ett större sammanhang. Utskottet, som har förståelse för de problem som påtalas i motion 448, förutsätter att frågan om särregler för utsända kommer att övervägas på nytt inom regeringskansliet. Någon riksdagens åtgärd med anledning av motion 448 är därför inte påkallad f. n.

Vårdbidrag

För vård av barn under 16 år som på grund av sjukdom, psykisk utvecklingsstörning eller annat handikapp under minst sex månader är i behov av särskild tillsyn och vård kan förälder uppbära vårdbidrag. Förmånen utgör en fristående folkpensionsförmån och kan utgå med belopp motsvarande hel eller halv förtidspension jämte pensionstillskott.

I motion 569 av Margareta Persson begärs en översyn av reglerna för vårdbidrag i syfte att införa även ett fjärdedels vårdbidrag. Motionären anför att det finns grupper av barn, främst allergiker och diabetiker, vars handikapp i dag inte berättigar till vårdbidrag eftersom merkostnaderna inte är tillräckligt stora. Det har emellertid, enligt motionären, visat sig att såväl olika allergier som diabetes kan medföra stora kostnader som kan vara svåra att belägga. Det är därför angeläget att man inför ytterligare en bidragsnivå.

Utskottet behandlade vid föregående riksmöte en motion med samma syfte som den nu aktuella. I sitt av riksdagen godkända betänkande SfU 1981/82:18 hänvisade utskottet till att en av anhörigvårdskommitténs föreslagna modeller för vårdbidragets utveckling på sikt innebar att vårdbidraget skulle kompletteras med en ny lägre nivå om ett fjärdedels bidrag. Kommittén ansåg emellertid att detta f. n. inte kunde realiseras av kostnadsskäl. Utskottet avstyrkte av samma skäl bifall till motionen.

Utskottet vidhåller sin ståndpunkt i frågan och avstyrker således bifall till motion 569.

Övriga yrkanden om pensionsfrågor

Enligt 7 kap. 1 § lagen om allmän försäkring har försäkrad som fyllt 16 år och ej åtnjuter ålderspension enligt denna lag rätt till förtidspension för tid före den månad då han fyller 65 år om hans arbetsförmåga på grund av sjukdom är nedsatt med minst hälften och nedsättningen kan anses varaktig.

I motion 1268 av Doris Håvik och Ingegerd Elm begärs en översyn av 7 kap. 1 § lagen om allmän försäkring i syfte att ändra bestämmelsen så att en halv förtidspension kan kombineras med ett halvt förtida uttag av ålderspension. Bestämmelsen i dess nuvarande lydelse hänvisar nämligen en sådan kombination, och motionärerna kan mot bakgrund av den reducering av ålderspensionen som ett förtida uttag medför inte se någon anledning härtil.

Utskottet anser i likhet med motionärerna att bestämmelsen i 7 kap. 1 § AFL bör bli föremål för översyn i syfte att utröna huruvida rätt till halv förtidspension i framtiden skulle kunna kombineras med rätt till ett halvt förtida uttag av ålderspension. Det får ankomma på regeringen att avgöra i vilket sammanhang en sådan översyn bör göras men utskottet vill understry-

ka angelägenheten av att frågan utreds snarast möjligt. Det anförda bör ges regeringen till känna.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *beräkningsgrunder för hasbeloppet*
att riksdagen avslår motionerna 1982/83:1649 i motsvarande del och 1982/83:2142 yrkande 2.
2. beträffande *pensionstillskott vid undantagande från ATP m. m.*
att riksdagen avslår motionerna 1982/83:198, 1982/83:292, 1982/83:1261 yrkande 1 och 1982/83:1263,
3. beträffande *åldersgränsen för barn tillägg*
att riksdagen avslår motionerna 1982/83:451 och 1982/83:1280,
4. beträffande *rätt till handikappersättning för psoriasis sjuka*
att riksdagen avslår motion 1982/83:1603 yrkande 1,
5. beträffande *bibehållande av handikappersättning vid utlands-tjänst*
att riksdagen avslår motion 1982/83:448,
6. beträffande *fjärdedels vårdbidrag*
att riksdagen avslår motion 1982/83:569,
7. beträffande *medelsanvisningen*
att riksdagen med bifall till propositionen och avslag på motion 1982/83:1261 yrkande 2 till *Folkpensioner* för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 40 840 000 000 kr.,
8. beträffande *en översyn av 7 kap. 1 § lagen om allmän försäkring*
att riksdagen med bifall till motion 1982/83:1268 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

2. Bidrag till kommunala bostadstillägg till folkpension. Regeringen har under punkt D 3 (s. 58–59) föreslagit riksdagen att
till Bidrag till kommunala bostadstillägg till folkpension för budgetåret 1983/84 anvisa ett förslagsanslag av 780 000 000 kr.

Motionerna

I motion 1982/83:921 av Margareta Persson (s) hemställs att riksdagen begär att regeringen gör en översyn av nu gällande regler och lagar för bostadstillägg till folkpensionärer i enlighet med vad som anförts i motionen.

I motion 1982/83:1275 av Maj-Lis Landberg (s) och Wivi-Anne Cederqvist (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om snara åtgärder avseende samordning mellan bostadsbidragssystemen.

I motion 1982/83:1283 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs att riksdagen beslutar godkänna vad i denna motion anförts om övre hyresgränser avseende kommunalt bostadstillägg för folkpension.

I motion 1982/83:1811 av Egon Jacobsson (s) hemställs att riksdagen hos regeringen begär en översyn av lagen om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension i enlighet med vad i motionen anförts.

Utskottet

Kommunalt bostadstillägg (KBT) kan utgå till den som är mantalsskriven i kommun och uppbär folkpension i form av ålderspension, förtidspension, änkepension eller hustrutillägg. Kommunerna får själva bestämma grunderna för utgivande av bostadstillägg men är bundna av vissa bestämmelser om inkomstprövning. Dessa innebär i huvudsak att bostadstillägget minskas med en tredjedel av den inkomst som överstiger folkpensionen (inkl. pensions-tillskott) med mer än 750 kr. per år för den som är gift (1 500 kr. för makar tillhopa) och 1 000 kr. per år för ensamstående. Bostadstilläggen omprövas om en mer avsevärd ändring sker i den inkomst efter vilken förmånen bestämts.

Samtliga kommuner i landet utger KBT. Statsbidrag utgår under förutsättning att kommunen genom KBT täcker minst 80 % av bostadskostnaden mellan en nedre hyresgräns på 80 kr./mån. för såväl ensamstående som makar och en övre hyresgräns på 800 kr./mån. för ensamstående och 950 kr./mån. för makar. Statsbidrag utgår sedan den 1 april 1982 med 25 % av kommunernas kostnader för KBT mellan nämnda bostadskostnader per månad. Kommunerna har möjlighet att medge KBT även för bostadskostnader som överstiger dessa nivåer, men dessa kostnader är inte statsbidragsgrundande.

Lars Werner m. fl. begär i motion 1283 en höjning av den övre hyresgränsen inom KBT-systemet med 50 kr. per månad. Motionärerna har i motion 1982/83:1576 lagt fram ett likalydande förslag beträffande det statskommunala bostadsbidraget.

Civilutskottet har i betänkande CU 1982/83:22 avstyrkt bifall till yrkandet om en höjning av den övre hyresgränsen inom det statskommunala bostadsbidraget. Med hänsyn härtill och till de ökade kostnader för statsbudgeten som ett genomförande av förslaget inom KBT-systemet skulle medföra avstyrker utskottet bifall till motion 1283.

Vid beräkningen av inkomstunderlaget för bestämmande av KBT skall en pensionsberättigad som stadigvarande sammanbor med annan med vilken

den pensionsberättigade varit gift eller har eller har haft barn likställas med gift pensionsberättigad.

Två motioner tar upp frågan om samboendebegreppet inom KBT-systemet. I motion 1275 av Maj-Lis Landberg och Wivi-Anne Cederqvist begärs att regeringen snarast vidtar åtgärder för en samordning av samboendebegreppen inom bostadsbidragssystemen. Motionärerna hänvisar till att den socialpolitiska samordningsutredningen i sitt betänkande SOU 1979:94 föreslagit ett utvidgat samboendebegrepp för KBT för att därmed uppnå överensstämmelse med bostadsbidragssystemet.

Egon Jacobsson begär i motion 1811 en översyn av bestämmelserna om KBT i syfte att uppnå enhetliga regler för samboende pensionärer oavsett om de är makar eller inte. Enligt motionären medför nuvarande regler sådana orättvisa konsekvenser att bestämmelserna därför bör ändras.

I proposition 1982/83:3 om samordningsfrågor inom det socialpolitiska bidragssystemet har dåvarande departementschefen understrukit vikten av att ett enhetligt samboendebegrepp bör eftersträvas inom närliggande bidragsformer. Ett ställningstagande till frågan om ett enhetligare samboendebegrepp bör emellertid enligt propositionen anstå i avvaktan på beredningen av olika väntade kommittébetänkanden på bidragsområdet.

Utskottet har behandlat nämnda proposition i det nyligen avgivna betänkandet SfU 1982/83:14. Utskottet har bl. a. när det gäller bostadssstöden funnit det angeläget att det fortsatta samordningsarbetet inriktas på att göra familjetillhörighetsbegreppet enhetligt.

Med hänsyn till det anförda och till att frågan om ett enhetligt samboendebegrepp kan väntas komma upp i anslutning till beredningen av pensionskommitténs betänkande (SOU 1981:61) Familjepension är någon riksdagens åtgärd med anledning av motionerna 1275 och 1811 f. n. inte påkallad.

Vid beräkning av inkomstunderlaget för bestämmande av KBT tas en tiondel av den del av förmögenheten som överstiger 75 000 kr. för ensamstående och 120 000 kr. för makar upp som inkomst. Förmögenheten såvitt avser fastigheter beräknas till fastighetens taxeringsvärde. För att mildra konsekvenserna av de höjda taxeringsvärdena vid 1981 års allmänna fastighetstaxering har för inkomstprövningen av bl. a. KBT föreskrivits att endast hälften av värdet av en fastighet som bebos av pensionären skall medräknas i förmögenheten. Om pensionären bebod en- och tvåfamiljsfastighet beräknas inkomsten av förmögenheten i regel till 2 % av nämnda värde mot eljest till 5 % av taxeringsvärdet.

I motion 921 av Margareta Persson begärs en översyn av bestämmelserna om KBT i syfte att mildra de effekter vid inkomstprövningen som den senaste fastighetstaxeringen medfört för pensionärer med mindre fritidsfastigheter. Motionären föreslår ett förfarande som innebär att samhället i någon form skulle kunna få en in-teckning i fastigheten motsvarande det belopp som bostadstillägget annars årligen skulle reduceras med. In-teckningsbeloppet

skulle sedan vid en försäljning eller bodelning tillfalla samhället.

Förslaget i motionen förutsätter en ändring av gällande bestämmelser om inkomstprövning för rätt till KBT. Det medför också administrativa komplikationer. Med hänsyn härtill kan utskottet inte tillstyrka att motionsförslaget genomförs. Utskottet anser inte heller att någon översyn av bestämmelserna om inkomstprövningen är påkallad f. n. Utskottet avstyrker därför bifall till motion 921.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *en höjning av den övre hyresgränsen inom KBT-systemet*
att riksdagen avslår motion 1982/83:1283,
2. beträffande *samboendebegreppet inom KBT-systemet*
att riksdagen avslår motionerna 1982/83:1275 och 1982/83:1811,
3. beträffande *en översyn av bestämmelserna om inkomstprövning*
att riksdagen avslår motion 1982/83:921,
4. beträffande *medelsanvisningen*
att riksdagen med bifall till propositionen till *Bidrag till kommunala bostadstillägg till folkpension* för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 780 000 000 kr.

3. Ersättning till postverket för pensionsutbetalningar. Utskottet tillstyrker regeringens under punkt D 4 (s. 59–61) framlagda förslag och hemställer att riksdagen till *Ersättning till postverket för pensionsutbetalningar* för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 45 000 000 kr.

Stockholm den 24 mars 1983

På socialförsäkringsutskottets vägnar
SVEN ASPLING

Närvarande: Sven Aspling (s), Doris Hävik (s), Börje Nilsson (s), Allan Åkerlind (m), Ralf Lindström (s), Lars-Åke Larsson (s), Gullan Lindblad (m), Lena Öhrsvik (s), Karin Israelsson (c), Karin Nordlander (vpk), Barbro Nilsson i Visby (m), Ingegerd Elm (s), Gunhild Bolander (c), Hugo Hegeland (m) och Rune Backlund (c).

Reservationer

1. Beräkningsgrunder för basbeloppet (punkt 1 mom. 1)

Allan Åkerlind, Gullan Lindblad, Barbro Nilsson i Visby och Hugo Hegeland (alla m) anser att den del av utskottets yttrande på s. 3 som börjar med "När riksdagen" och slutar med "yrkande 2" bort ha följande lydelse:

I en reservation till utskottets betänkande SfU 1982/83:13 yrkade ledamöterna i moderata samlingspartiet avslag på förslaget i proposition 1982/83:55 om en återgång till de beräkningsgrunder för basbeloppet som gällde före den 1 januari 1981. Reservanterna hänvisade till att något lagförslag inte hade lagts fram i propositionen och de ansåg att riksdagen borde avvakta med sitt ställningstagande i frågan till dess att regeringen framlägger ett lagförslag.

Utskottet, som konstaterar att något lagförslag om återgång till tidigare beräkningsgrunder för basbeloppet ännu inte har lagts fram av regeringen, vidhåller denna uppfattning och avstyrker bifall till motionerna 1649 i denna del och 2142 yrkande 2.

2. Beräkningsgrunder för basbeloppet (punkt 1, mom. 1)

Karin Israelsson, Gunhild Bolander och Rune Backlund (alla c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 3 som börjar med "När riksdagen" och slutar med "yrkande 2" bort ha följande lydelse:

Utskottet finner att pensionärerna mer än någon annan grupp har hållits skadeslösa inför de ekonomiska påfrestningarna under slutet av 1970- och början av 1980-talen. De sämst ställda pensionärerna, vilka bara har folkpension och pensionstillskott, har under perioden sedan 1976 haft en kraftig förbättring av sin situation. Denna förbättring har väl kunnat motiveras med tanke på den situation många pensionärer levt under. Den förra regeringen slog vakt om värdesäkringen av pensionerna, men förändrade det index som låg till grund för basbeloppsberäkningen så att effekterna av förändrade oljepriser och indirekta skatter ej skulle beaktas. Tanken var att om man av energipolitiska skäl höjer oljeskatten, eller om man av alkoholpolitiska skäl höjer spritskatten, då skall inte någon grupp kompenseras om åtgärden skall ha full effekt.

Utskottet, som anser att det var en riktig åtgärd att ändra beräkningsgrunderna för basbeloppet, tillstyrker därför bifall till yrkande 2 i motion 2142. Härigenom tillgodoses även motion 1649 i motsvarande del.

dels att utskottet under punkt 1 moment 1 bort hemställa

1. beträffande *beräkningsgrunder för basbeloppet*

att riksdagen med bifall till motion 1982/83:2142 yrkande 2 och med anledning av motion 1982/83:1649 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om ändrade beräkningsgrunder för basbeloppet.

3. *Pensionstillskott vid undantagande från ATP m. m. (punkt 1 mom. 2)*

Allan Åkerlind (m), Gullan Lindblad (m), Karin Israelsson (c), Barbro Nilsson i Visby (m), Gunhild Bolander (c), Hugo Hegeland (m) och Rune Backlund (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 5 med "Utskottet har" och slutar på s. 6 med "vara tillgodosedda." bort ha följande lydelse:

Gällande bestämmelser om avräkning av pensionstillskott mot den ATP som skulle ha utgått om undantagande inte skett kan få den konsekvensen att en ålderspensionär som enda pension kan komma att uppbära grundbeloppet inom folkpensioneringen. Enligt utskottets mening talar flera omständigheter för att man inom pensionstillskottssystemets ram bör stödja dem som inte kan uppbära den för andra försäkrade garanterade minimnivån, som utgörs av grundpension jämte pensionstillskott. Sälunda hade de som vid tilläggs-pensioneringens uppbyggnadsskede anmälde undantagande från ATP inte möjlighet att förutse pensionstillskottens införande år 1969 och vad som skulle bli följden av bestämmelserna härom. Vidare kan pensionstillskotten inte ses som en förmån inom ATP-systemet utan får i princip anses vara en skattefinansierad låginkomstutfyllnad och standardsäkring. Härtill kommer att de flesta som uppbär pensionstillskott inte direkt har bidragit till finansieringen av ATP. Taxeringsbestämmelserna har också medfört att företagare som har begärt undantagande från ATP under sina aktiva år har betalat högre stats- och kommunalskatt än den som med samma bruttointkomst av jordbruk eller rörelse har varit ansluten till ATP genom att ATP-avgiften hela tiden har varit avdragsgill vid inkomsttaxeringen och därmed sänkt underlaget för beräkning av skatten.

Vad särskilt gäller bestämmelserna om änkas rätt till pensionstillskott när maken varit undantagen från ATP har pensionskommittén i sitt slutbetänkande (SOU 1981:61) Familjepension funnit att gällande bestämmelser härför i vissa fall kan ge upphov till effekter som framstår såsom mindre tillfredsställande. Kommittén har föreslagit att rätt till pensionstillskott skall tillkomma änka oberoende av makes undantag såväl när hon uppbär ålders- och förtidspension som änkepension.

Mot denna bakgrund anser utskottet att riksdagen bör föreläggas förslag

om att rätten till pensionstillskott skall vara oberoende av undantagande från ATP. Förslaget bör framläggas i sådan tid att det kan träda i kraft den 1 januari 1984. Det anförda bör ges regeringen till känna.

dels att utskottet under punkt 1 moment 2 bort hemställa

2. *beträffande pensionstillskott vid undantagande från ATP m. m.*

att riksdagen med bifall till motionerna 1982/83:198 och 1982/83:292 och med anledning av motionerna 1982/83:1261 yrkande 1 och 1982/83:1263 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

4. Höjning av den övre hyresgränsen inom KBT-systemet (punkt 2 mom. 1)

Karin Nordlander (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 11 som börjar med "Civilutskottet har" och slutar med "motion 1283." bort ha följande lydelse:

Vänsterpartiet kommunisternas ledamot i civilutskottet har i en reservation till betänkandet CU 1982/83:22 tillstyrkt en höjning av den övre hyresgränsen inom det statskommunala bostadsbidraget i enlighet med vad som föreslagits i motion 1982/83:1576.

Med hänsyn härtill och till att det enligt utskottets mening är angeläget att bibehålla samordningen av reglerna om hyresgränser mellan det statskommunala bostadsbidragssystemet och KBT-systemet tillstyrker utskottet en höjning av den övre hyresgränsen med 50 kr. per månad i enlighet med vad som begärts i motion 1982/83:1283.

dels att utskottet under punkt 2 moment 1 bort hemställa

1. *beträffande en höjning av den övre hyresgränsen inom KBT-systemet*

att riksdagen med bifall till motion 1982/83:1283 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

5. Översyn av bestämmelserna om inkomstprövning (punkt 2 mom. 3)

Karin Nordlander (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 13 som börjar med "Förslaget i" och slutar med "motion 921." bort ha följande lydelse:

Utskottet har förståelse för att reglerna om inkomstprövning efter den senaste fastighetstaxeringen kan medföra problem för pensionärer med små enkla sommarstugor. Det i motionen föreslagna förfarandet för att komma till rätta med dessa problem verkar dock enligt utskottets mening alltför

administrativt komplicerat. Utskottet vill därför förorda en allmän översyn av bestämmelserna om inkomstprövningen i nämnda syfte. Vad utskottet anfört med anledning av motion 921 bör ges regeringen till känna.

dels att utskottet under punkt 2 moment 3 bort hemställa

3. *beträffande en översyn av bestämmelserna om inkomstprövning*

att riksdagen med anledning av motion 1982/83:921 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

